Zileli Yazar Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hikâyelerinde Halk Kültürü Unsurları ve Değişim

Conference Paper · January 2015

Derya Kılıçkaya
Kocaeli University

ZİLELİ YAZAR MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU'NUN HİKÂYELERİNDE HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI VE DEĞİŞİM

Okt. Dr. Derya KILIÇKAYA*

Mustafa Necati Sepetçioğlu, genellikle romanlarıyla bilinen bir yazarımızdır. Onun romanları ve tiyatro eserleri hakkında pek çok araştırma yapılmıştır. Ancak Sepetçioğlu, hikâye alanında da çalışmıştır. Kendisi, hikâyeleriyle pek tanınıp bilinmese de pek çok araştırmacı onun bu metinleri üzerinde durmuştur. Sepetçioğlu'nun hikâyeleri üzerinde çalışan araştırmacılar, öyküleri farklı açılardan ele alıp değerlendirmişlerdir. Ancak, bir halk adamı olan yazarın hikâyeleri, halk kültürü unsurları bakımından ele alınmamıştır. Biz bu çalışmamızda, Sepetçioğlu'nun hikâyelerinde halk kültürünün ne derece yer bulduğuna değineceğiz. Bu araştırmayı yaparken, yazarın sadece kitap olarak yayımlanmış hikâyeleri; yani "Abdürrezzak Efendi" ve "Menevşeler Ölmemeli" ile yetinilmeyecektir. Çünkü Sepetçioğlu, yazmış olduğu hikâyelerin hepsini kitaplaştırmamıştır. Kendisinin, dergi sayfalarında kalmış pek çok hikâyesi mevcuttur. Bu yazı, yazarın bütün hikâyeleri edinilip okunarak hazırlanmıştır. Sepetçioğlu'nun bütün hikâyelerinin isimlerine ve tam künyelerine , Mehmet Tat'ın hazırladığı "Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme" adlı yüksek lisans tezinden ulaştık. Hikâyeleri inceleme metodumuzu ise Müzeyyen Buttanrı'nın "Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Tiyatro Eserlerinde Halk Kültürü Unsurları" isimli makalesinden aldık Buttanrı'nın, Sepeçioğlu'nun tiyatro eserleri üzerine yaptığı bu incelemedeki metodu, hikâyeler üzerinde uyguladık. Buttanrı'nın makalesinde kullanmış olduğu başlıklar, bizim için yol gösterici olmuştur. Ancak, şunu özellikle belirtmek gerekir ki Sepetçioğlu, yayımlamış olduğu hikâyelerinin tamamında halk kültürü unsurlarına yer vermemiştir. Yazarın kimi hikâyelerinde pek çok halk kültürü unsuruna yer verilirken, çoğu öyküde ise halk kültürüne ait bir yansıma söz konusu olmamıştır. Dolayısıyla, yazımızı hazırlarken bütün metinler okunmuş olsa da makalemizde, sadece halk kültürünün yansıdığı hikâyelerden bahsedilecektir.

Hikâyelerdeki halk kültürü unsurlarını başlıklar altında incelemeye geçmeden evvel, Sepetçioğlu'nun bu edebî metinleri hakkında kısa bir değerlendirme yapmak gerekir. Yazarın hikâyelerinin tamamını okuyup bitirdiğimizde şunu gördük ki Sepetçioğlu, kapalı ve imgeli anlatımı seven bir yazardır. Hikâyelerinin çoğunluğunda böyle bir anlatım söz konusudur. Hikâyelerin anlatıcısı, her şeyi okuyucuya apaçık anlatmaz, okuyucuyu düşündürmeye çalışır. Bu kapalı anlatımın sebeplerinden biri, yazarın hikâyelerinin bir kısmında kullandığı iç konuşma ve bilinç akışı teknikleridir. Bu tekniklerin kullanılması, kapalı bir anlatıma neden olmuştur. Üstelik hikâyelerde insanın canlı veya cansız varlıklara sıklıkla benzetildiğini görmekteyiz. Kimi zaman da nesnelerin kendisi, öykü kişisi olarak karşımıza çıkar. Ancak, bu benzetmeler yine üstü kapalı bir şekilde yapılmıştır. Kimi hikâyelerinde fantastiğe de yer veren Sepetçioğlu, teşhis sanatını da sıkça kullanmıştır. Yine, yazarın kimi metinlerinde üstkurmaca tekniğini de kullanmış olduğunu görürüz. Bütün bu özelliklerin ardından rahatlıkla söyleyebiliriz ki Mustafa Necati Sepetçioğlu, bir durum hikâyecisidir. Metinlerde, hep bir durumun hikâye edildiğini ve insanın psikolojisinin iyi bir şekilde yansıtıldığını söyleyebiliriz.

I. KADININ AİLEDEKİ KONUMU

Sepetçioğlu'nun hikâyelerinin büyük bir kısmında kadın, önemli bir figür olarak karşımıza çıkar. Aile içinde bulunan ve ailenin can damarı kabul edilen kadınının yeri\ konumu hikâyelerde iyi bir şekilde işlenir. Özellikle, Anadolu'nun köylerinde yaşayan ve aileyi her yönüyle ayakta tutmaya gayret eden kadınların durumu, Sepetçioğlu tarafından metinlere yansıtılmıştır. Köy kadınlarının yaşamının nasıl olduğunu ve onların ailedeki konumunu anlatan bir paragraf, yazarın "Abdürrezzak Efendi" isimli kitabında yer alan "Dönüş"te karşımıza çıkar. Hikâyenin başkişisi Abdürrezzak Efendi, hanımı için hayaller kurarken, kadının ailedeki esas konumu hakkında da haber vermiş olur: "*Abdürrezzak Efendi 'İşte hanım' dedi; 'artık bağ işiydi, tarla işiydi yok! Otur oturabildiğin, yat yatabildiğin kadar. Canın mı sıkıldı? Alırsın oğlunu bir yanına kızını öteki yanına… gezersin… Bana gelince… Ya size uyarım, yoksa bir iş tutarım.*" (Sepetçioğlu, 2006: 8)

Köyden şehre taşınmayı düşünen Abdürrezzak Efendi, bu paragrafta yer alan

*Kocaeli Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümü

cümleleriyle, aslında Anadolu kadını ile şehirli kadının aile içindeki konumları arasındaki farkı dile getirmiş olur. Hayalleri gerçekleşen aile, şehre taşındıktan sonra büyük bir değişim geçirir. En büyük değişim ise kadının aile içindeki konumunda görülür. Köydeyken tarla ve bağ işleriyle uğraşan kadın, şehre geldiğinde miskinleşir:

"*Celile Hanım da memnundu. Bazan kiracı hanımı kabul ediyor, bazan bir başka kiracı hanımın davetine gidiyordu. Geziyor, tozuyor, eve döndüğü zaman bulaşıkları yıkanmış, yemeği hazırlanmış, eşyaları pırıl buluyordu. O zaman günlük gezmelerin yorgunluğu her tarafına hafif, tatlı bir melodi ahengiyle yayılıyor 'oh' diyordu. 'Böyle yaşamayı seveyim. Hanımlık bu'*"(Sepetçioğlu, 2006: 8-9)

Görüldüğü gibi aile şehre göç edince, kültürümüzdeki "hanımlık" anlayışı da değişmiş, şehre ayak uydurmuştur. Bu durum, kadının aile içindeki konumunda da önemli bir değişikliğe neden olur; çünkü artık kadın, eviyle ilgilenmek yerine gezmeyi tercih etmiştir.

Aynı kitapta yer alan "Bayramda Gelen Mektup" isimli hikâyede, yine kadının ailedeki konumunu gösteren cümleler yer alır. Bayram günü, evin temiz olması gerekmektedir. Ancak, hikâyedeki ev, yeteri kadar temiz değildir. Evin beyi, abajur üstündeki lekeleri görür ve tahammül edemez. Kendi kendine düşünür. Bayram günü bu abajurun kirli olması, silinmemesi ağırına gider. Bu işi yapması gereken kişi ise evin hanımıdır. Bey, içinden ona kızar ve bağırmak ister: "*Fakat abajurun üstündeki çizgiler, karmakarışık, enli, uzun, korkak çizgiler de neydi öyle? Karmakarışık çizgilerin ortasında benek benek, kurumuş çini mürekkebi damlaları gibi noktalar niçin silinmemişti? Raftaki bakır kipriklilerin, sürahilerin ve tabakların, içinde, göğsünün orta yerinde birbirine karıştığını, altüst olduğunu ve korkunç bir gürültü ile yuvarlandıklarını hissetti. Celile Hanım'a bağırmalıydı. 'Niçin silmedin bu abajuru?' diye çıkışmalıydı.*" (Sepetçioğlu, 2006: 20)

Bayram günü abajurun kirli olması sebebiyle hanımına bağırmayı ve çıkışmayı düşünen eşin, bu düşüncelerinden hareketle, kadının aile içinde ev işleriyle ilgilenmesi gereken tek varlık olarak görüldüğünü söyleyebiliriz.

Sepetçioğlu'nun "Menevşeler Ölmemeli" isimli kitabında yer alan, "Su Borusu" adlı hikâye, kadının ailedeki konumunu gösteren güzel bir örnektir. Kadın, iki yıldır gurbette olan eşini akşamleyin karşılayacaktır. Onun karşısına temiz bir biçimde çıkmak ister. Ancak, mahalledeki su borusu patlamıştır ve sular kesiktir. Bir kadın olarak eşinin karşısına kirli ve pasaklı çıkmak istemeyen kişinin, boru için verdiği savaşı anlatan hikâyede, kadının aile içinde\eşinin karşısında nasıl bir konumda bulunması gerektiği gösterilir: "*Evlerden ve evdekilerden ses soluk çıkmadı hiç. Yıllar, yıllardan da önce geçen yıllar her şeyden önce ve böyle anlarda bu sokağın evlerine ve evdekilerine susmağı öğretmişti. İri yarı gençten kadın da biliyordu bunu. Bildiği için, susmağı düşündü bir ara. Susarsa iki şey olacaktı: Bir defa bu boru böyle patlamış duracak ve bu su, böyle akıp gidecekti. Ne belediye o taş yapının içinden kalkıp buraya gelirdi ne de sokaktakilerden biri kalkıp o taş yapıya, belediyeye giderdi. İkincisi de, değil kalkıp yıkanılacak, içilecek bir damla su bile bulunmayacaktı. Halbuki iri yarı gençten kadının yıkanması gerekti. Akşama kocası gelecekti; iki yıldır gurbetteydi; ekmek parası için gitmişti.*" (Sepetçioğlu, 2005: 122)

Kocasına olan saygısından dolayı temiz olmak isteyen hanımın, bütün mahalleli karşısında tek başına savaşı hikâyenin dikkat çeken tarafıdır.

II-ÂDETLER, GELENEK VE GÖRENEKLER

Sepetçioğlu'nun kimi hikâyelerinde, halk kültürü unsuru olarak mahalle yaşamı da karşımıza çıkabilmektedir. Geleneksel bir mahallede günlük hayatın nasıl geçtiğini anlayabildiğimiz hikâyelerden biri "Abdürrezzak Efendi" isimli kitaptaki "Dönüş"tür. Anadolu'nun geleneksel bir mahallesinden şehre göç etmiş bir ailenin hayatını anlatan "Dönüş"te, ailenin oğlu eski mahallesini özlemle anarken, bize mahalle hayatıyla ilgili bilgiler de aktarır: "*Güzel sanatlardaki oğlu: 'Kadınlar toplanmış, açık hava kahvesine dönmüştür bizim kapımız' dedi. Celile Hanım: 'Yaa!' diye içini çekti; 'Aşık gelini gelmiştir. Hacer Sadiye'yi çağırmıştır. Kalaycının karısı Anşa giyinmiş kuşanmış, açmış bacaklarını pencerenin karşısına oturmuştur.'*"(Sepetçioğlu, 2006: 11)

Mahalle kadınlarının kimi kapılarda toplanıp muhabbet etmeleri, günlük hayatla ilgili bir âdet haline gelmiştir. Bu durumun tasvirinin yapıldığı cümleler, mahalle kültürünü yansıtır.

Sepetçioğlu'nun hikâyelerinde, halk kültürüne mal olmuş kimi âdetleri de bulmak mümkündür. Mesela, bayram günü evin temiz tutulması bir âdet haline gelmiştir. Bayramla özdeşlemiş evi temiz tutma âdeti, yazarın

"Abdürrezzak Efendi" isimli kitabında yer alan "Bayramda Gelen Mektup"ta karşımıza çıkar. Bir bayram günü ayna üzerindeki kiri gören hikâye kişisi, bu durumu bayram gününe yakıştıramaz: "*Aynanın üzerinde küçücük sinek artıkları da vardı şekillerin yanısıra. Sinek artıklarından utanır gibi oldu. Kalkmalıydı. Eline bir bez almalıydı sakız gibi bembeyaz. Hafif ıslatmalıydı. Aynayı silmeliydi. Bir bayram sabahında tertemiz olmalıydı oda.*" (Sepetçioğlu, 2006: 19)

Bayram âdetleri arasında sadece evin temiz tutulması yoktur, aynı zamanda kişiler kendilerini de temiz tutmalıdır. Bayram günü insanın temiz olması da âdettendir. "Bayramda Gelen Mektup" isimli hikâyede bu âdetten şöyle bahsedilmiştir: "*Kızı içeri girdiği zaman anasına sarılmak, babasını öpmek istiyordu. Fakat babası sedirin bir köşesine uzanmıştı. Sedir karmakarışıktı. Sedirin üstündeki halı tozlu, yastıkların örtüsü gelişigüzeldi. Ve babası bir gün evvel, tarladan nasıl gelmişse öylece uzanmıştı. Bu yüz öpülmezdi. Bu elbiseler kuçaklanmazdı. Bu yüz ve elbiseler bayram yüzü ve bayram elbiseleri değildi.*" (Sepetçioğlu, 2006: 21)

Bayramda evi ve kişiyi temiz tutmak gibi güzel ve olumlu âdetlerimiz olduğu kadar, bazı olumsuz gelenek ve göreneklerimiz de vardır. Bir kısım insanın hâlâ ısrarla devam ettirdiği bu yanlış geleneklerden biri de düğünde tapanca ile havaya ateş etmektir. İnsanların ölümüne ve ocakların yıkılmasına sebep olan bu gelenek, "Menevşeler Ölmemeli" isimli kitapta yer alan, "Bir Otelde Üç Kişi" adlı hikâyede şöyle geçer: "*Kasketli adam, gözlüklünün konuşmasına da ayrıca sevinmişti. 'Var' dedi. 'Düğünler var ya düğünler?... İşte o zaman dabancanı çıkarıp dan dan dan attın mı değme keyfine' Sağ elini kaldırmıştı. Elinde bir tabanca tutuyor gibiydi. Bir alandaydı. Her yanı kadın, kız, kızan doluydu. Eğleniyorlardı. Tabancasını çekmişti. Kurşunlar dan! Dan! Dan! Çıkıyorlardı. Tabancanın geri tepmesinden kolu sallanıyordu. Dan! Dan! Dan! Gümrükçü 'Dan! An! Dan!' diye adamı tersledi. Yüzü, iğrenir gibi buruşmuştu. Sesinde bir kızgınlık vardı. 'Sonra her yan ölüyle yaralıyla dolar, iş sanki sizin yaptığınız da'.*" (Sepetçioğlu, 2005: 76)

Bu yanlış geleneğin ne kadar anlamsız olduğu, hikâyenin bir başka kişisi tarafından dile getirilmiştir.

III-HALK HEKIMLIGI VE VETERİNERLİĞİ

Halk hekimliği esasında, insanların tedavisi için kullanılan tıbbî bir kavramdır. Halkın içinden yetişen, tıbbî eğitim almamış kişilerin, hastalıkları tedavi etmek için kullandıkları yöntemlere halk hekimliği denir. Aslında, insanların tedavisi için dile getirilen bu tıbbî kavramı, biz burada daha farklı bir şekilde kullanacağız. Sepetçioğlu'nun hikâyelerinde de halk hekimleriyle karşılaşmak mümkündür. Ancak bu hekimler, insanları iyileştirmek için değil de bitkileri kurtarmak ve yaşatmak için hekimlik yaparlar. Onlarınki, bir başka çeşit halk hekimliğidir. Halkın içinden çıkmış, iyileştirme ve hastalıkları tedavi etme hususunda eğitim almamış bu kimselerin, diğer canlıların yaşamaları için uğraşmalarını da hekimlik olarak görüyoruz. Dolayısıyla, hikâyelerde yer alan bu insanları halk hekimi olarak niteleyeceğiz.

"Abdürrezzak Efendi" isimli kitapta yer alan "Filiz" isimli hikâyenin başkişisi Abdürrezzak Efendi, bir halk hekimi olarak karşımıza çıkar. Ancak, halkın içinden yetişmiş bu hekim, insanları değil de bitkileri tedavi eder. Kırılmış bir fidanla karşılaşan hikâye başkişisi, onu iyileştirmek ve eski haline döndürmek için elinden geleni ardına koymaz. Kırık fidanı tedavi etmek için kendince bir yöntem geliştiren Abdürezzak Efendi'nin, tedavinin ardından fidana Yasin suresini okuması ise halk kültürünü yansıtan önemli bir başka unsurdur: "*Fakat bezi nereden bulmalıydı? Abdürezzak Efendi durdu. Abdürrezzak Efendi'nin aklına müthiş bir şey gelmişti. Bunu yapmalıydı. Gelecek insanların saadeti için aklına geleni yapmalıydı. Pantolon kayışını açtı. Düğmelerini çözdü. Mintanının uçlarını çıkardı. İki parmak eninde bir şerit yırttı. Sonra filizi itina ile.. yavaş yavaş ve korka korka sardı. Fidanın dibine yanında taşıdığı bakraçtan su döktü. Suyun taşıp boşa gitmemesi için küçük bir havuzcuk yaptı. Sonra bakracı bir tarafa bıraktı. İki dizinin üstüne oturdu. Ve ince, içli, yanık bir sesle Yasin okumaya başladı. Ağaçları, yaprakları, sardığı filizi ve kendisinden sonra gelecek insanları unutmuştu. Hafif hafif sallanıyor.. gözlerini iki dizinin üstüne koyduğu ellerinden ayırmıyordu. Yasin, ince, içli ve yanık bir ses halindeki Yasin filizi gövdeye yapıştırıyor gibiydi.*" (Sepetçioğlu, 2006: 29)

Sepetçioğlu'nun hikâyelerinde, sadece halk hekimliğine yer verilmemiştir. Aynı zamanda halk veterinerliği hakkında da bilgiler bulmak mümkündür. Sokakta yardıma muhtaç hayvan olduğu vakit, hiç düşünmeden ve vakit

kaybetmeden o hayvana yardım etmeye çalışan insanlar hep vardır. Ancak, kimileri eğitimini almamış olsa da halktan kalan kültürel miras ve birikim ile kendince veterinerlik yapmaya çalışır. İşte böyle kişiler halk veterineri olarak bilinir. Sepetçioğlu'nun, "Abdürrezzak Efendi" isimli kitabında yer alan "Ali Süha Bey'in Şapkası" adlı hikâyede, Abdürrezzak Efendi'yi halk veterineri olarak görürüz: "*Bir kedi yolun bir köşesinde, yerinden çıkmış bir kaldırım taşının oyuğunda doğuruyordu. Ali Süha Bey öğürdü. Küçücük, yumak gibi, et gibi bir yavru vardı. Gözleri kapalı, ıslaktı. Belki sıcaktı da. İkincisi çıkmak üzereydi. Ali Süha Bey gözlerini yumdu. Abdürrezzak Efendi kediye doğru gidiyordu. Pis herif. Allah'tan aklıma geleni yapsa da öldürse kediyi. Memleket değil doğumhane. Karıları bir köşede kedileri bir köşede. Pisler! Eş... Abdürrezzak Efendi çömeldi. Kediye yardım etti. Hop! Bu üçüncüsü. Kedi, güzel ve tatlı bakıyordu. Gözlerinde minnet gibi bir şey vardı. Bu dördüncüsü. Yumuk yumuk, ıslak ıslak keratalar.*" (Sepetçioğlu, 2006: 38-39)

Tabiatla ve hayvanlarla iç içe olan Abdürrezzak Efendi'nin bu yaklaşımı, onu aynı zamanda bir halk veterineri de yapar.

IV- EL ŞAKALARI, HALK SÖYLEYİŞLERİ, ATASÖZLERİ

Sepetçioğlu'nun hikâyelerinde insanımızın kimi zaman başvurduğu el şakalarına da yer verilmiştir. Halk kültürünün bir unsuru olan bu şakalardan en bilineni, enseye tokat atmaktır. Özellikle erkekler arasında yaygın olan bu şaka, yeni tıraş olmuş kişiye yapılmasıyla bilinmektedir. "Abdürrezzak Efendi" isimli kitapta yer alan "Filiz" adlı hikâyede, halk arasında yaygın olan bu el şakasına yer verilmiştir. Hikâyenin başkişisi Abdürrezzak Efendi, yeni tıraş olmuş Veli'yi görünce dayanamaz ve ensesine bir tokat atar: "*Gözlerinde, kaşlarında ve yüzünde dolaşan Abdürrezzak Efendi'nin gözleri, Veli'nin ensesinde duruverdi. Veli yeni tıraş olmuştu. Veli'nin tombul ve esmer ensesi bıngıl bıngıldı. Bu enseyi okşamak veya bir tokat atmak ne güzel olurdu. Abdürrezzak Efendi'nin içinde dolaşan, cıvıl cıvıl fıkırdayan neş'e kollarını rahat bırakmıyordu. Kolları harekete getirmek.. meselâ.. meselâ şu yeni tıraş olmuş bıngıl bıngıl enseye bir tokat vurdurmak istiyordu. Abdürrezzak Efendi sağ elini birden kaldırdı, indiriyordu. Gözleri Veli'nin o sert ve çizgi çizgi yüzüne takıldı. Vuramadı. Yüzünde yarım kalmış.. tamamlanmamış bir arzunun mahzun gülümsemesiyle 'Biliyor musun Veli' dedi Abdürrezzak Efendi: 'seni neden çağırdım?' Söyleyemiyordu. Yarım kalan arzu sözünü tamamlatmıyordu. İçindeki neş'e kolunu itiyordu. Bıngıl bıngıl esmer ense içini gıcıklıyordu. Abdürrezzak Efendi kaldırdığı kolunu birden indiriverdi. Sonra, o bıngıl bıngıl enseyi okşadı. Yeni yetişmiş bir fidanın gövdesini okşar gibi okşadı. Yüzünde bir memnuniyet vardı. 'Bir şey yok Veli' dedi: 'bir şey yok.*'" (Sepetçioğlu, 2006: 30)

Böyle el şakalarının yanı sıra, hikâyelerde kimi halk söyleyişlerine de yer verilmiştir. Bunlardan biri, "Türk Sanatı"nda 1956 yılında yayımlanan "Ölü Suratlı Toprak"tır. Burada geçen "*Kargaya bilmem neyin ilâç demişler de gitmiş denizin ortasına...*" söyleyişi, aynı zamanda bir atasözü görevi görür. (Sepetçioğlu, Nisan 1956: 12)

Bir başka halk söyleyişi çeşidi ise çocuk oyunlarında söylenen türkülerdir. 1956 yılında "İstanbul" dergisinde yayımlanan "Erguvan Bahçesi" isimli hikâyede, mektep çocuklarının oyun oynarken söyledikleri türküye yer verilmiştir: "*Bahçenin arka tarafından inceli kalınlı bir sürü çocuk sesi geliyor. Çocuklar türkü söylüyorlardı. Bir mektep türküsü: Üüüüüşüüüüdüm...üüüüüşüüüüüüdüm. A benim beyim üşüüüüdüm. Küüüüüürküm giy. Küüüüüüüüürküm giy. A benim beyim kürküm giy. G 'dinliyor musun?' diye sordu. 'Bizim çocukluğumuz da böyleydi. Mektebimizin geniş bir bahçesi vardı. Çocuklarla biz de böyle oynardık.*" (Sepetçioğlu, 1956: 32-33)

Çocuklar da halkın önemli bir parçası olduğundan, onların bu türküleri kültürümüz açısından değerlidir.

V- GİYİM-KUŞAM ÂDETLERİ

Sepetçioğlu'nun hikâyelerini okuduğumuzda, halk kültüründeki giyim-kuşam âdetlerinin nasıl bir değişiklik gösterdiği de açıkça görülür. Eski kültürümüzde, yıpranmış kıyafetlerin ters-yüz edilip giyilmesi ayıp karşılanmazdı. Hâlbuki insanımız şehirleşmeye\medenileşmeye başladıkça, kıyafetlerin bu şekilde değerlendirilmesi ayıp karşılaır. Yine eskiden yakasız gömlek giymek, kültürümüzün unsurlarından iken, yüzümüzü Batı'ya dönmemizle beraber, yakasız gömlek giymek de ayıp karşılanır olmuştur. Kültürümüzdeki bu değişime ayak uydurmayanların nasıl karşılandığını ise "Abdürrezzak Efendi" isimli kitapta yer alan "Ali Süha Bey'in Şapkası" adlı hikâyeden öğreniyoruz: "*Şunun giydiğine bir bakın hele. Yakasız. Amerikan bezinden bir gömlek. Gri. Hah! Onu hizmetçime bile giydirmiyorum ben.*

Sonra şu ceket? Allah için ne ceket ya. Giymiş giymiş de oğlu iki sene, ters yüz ettirip herife vermiş. Dur bakayım. Hah! Tam bu üçüncü senesi. Ulan beş sene bir ceketi ite versen giymez. Ya benim ki? Ben Ali Süha Beyefendi lâcivertleri yaptıralı ne oldu daha. Dört ay. Bilemedin beş. Eh bu yeşilleri neye yaptırdım üç ay geçmeden. Ben yaptırırım. Ben Ali Süha Beyefendi'yim." (Sepetçioğlu, 2006: 32)

Halk kültürümüzde görülen değişimlerden biri de kişilerin birbirlerini giyim-kuşamları nedeniyle eleştirmeleridir. Eski kültürümüzde, giyim kuşam konusunda olumsuz bir eleştiri yapılacaksa buna iki sebep gerekirdi. Birincisi, kişinin kıyafetinin kirli olmasıdır. Bu ayıplanacak bir durumdu. İkincisi ise kıyafette yırtık veya sökük olduğu halde gezmektir. Sökük olan yerin derhal dikilmesi, yırtık olan noktanın da yamanması gerekir. Eski kültürümüzde yama yapmak ayıp karşılanmaz. Bu olağan bir durumdur, ancak yüzümüzü Batı'ya dönüp, üretmekten çok tüketmeye başladığımız zamandan beri, yamamak da ayıp olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Halk kültürü medeniyetle beraber değişmiş, bir tüketim çılgınlığı baş göstermiştir. Günümüzde de yansımalarını rahatça görebildiğimiz bu savurganlık yarışı, Sepetçioğlu'nun "Ali Süha Bey'in Şapkası" adlı hikâyesinde çok güzel bir şekilde dile getirilir: *"Şu şapkasına bak hele şu şapkasına. Yağır olmuş. Herif, sen bana Ali Süha diyeceğine başına bir şapka al. Şöyle oturaklı bir şey olsun. Benimki gibi. Daha ne oldu elli kâğıt vereli. Bu onuncu gün. İçi tavşan tüyü tavşan. Bu kırmızı şapka.. Hani altında da yeşil elbiseler. Uzaktan görünce demeliler efendim: 'İşte Ali Süha Beyefendi' demeliler."* (Sepetçioğlu, 2006: 35)

Tabii, herkes hikâyedeki Ali Süha Bey gibi düşünmez. Onun gibi düşünmeyenlerden biri de Abdürrezzak Efendi'dir. Eski kültürümüzün bir devamı olan Abdürrezzak Efendi için, önemli olan giyinmek değildir: " *'Eşşek Zileliler!' diye aynı hırsla devam etti; 'Ne bilir giyinmesini. Şu şapkaya daha dün yetmiş lira verdim. Eşşek Zileliler!' (...) Abdürrezzak Efendi Zile'de doğmuştu. Ne olmuştu? Ne yapmıştı Zileliler Ali Süha'ya? Giyinmesini bilmiyorlarsa?. Ne olacaktı giyinince? İşte Ali Süha giyiniyordu. Pırıl pırıldı. Ali Süha giyiniyordu amma.. Tövebe yarabbi! Tövbe estağfirullah!.. Nesine lâzımdı elin adamı. Günaha.. amma eşşek Zileliler!"* (Sepetçioğlu, 2006: 36)

Ali Süha Bey, iyi giyinmesine iyi giyiniyordur; fakat Abdürrezzak Efendi için o, çok da iyi bir insan değildir. Dolayısıyla, giyim-kuşam insanlığın önüne geçmemelidir.

VI- AİLE YAPISI

Sepetçioğlu'nun hikâyelerinde kültürümüzdeki aile yapısı hakkında da bilgi bulmak mümkündür. Ataerkil bir yapıya sahip olan Türk ailesi erkeğin, özellikle de babanın sözünün geçtiği bir kurumdur. Eğer, bu küçük kurumda babanın otoritesinin sarsacak bir durum olursa tepkiler de baş gösterir. Bu aile yapısına göre, her zaman babanın dediği olur. Bu durumu "Abdürrezzak Efendi" isimli kitapta yer alan "Ali Süha Bey'in Şapkası" adlı hikâyede de görürüz. Abdürrezzak Efendi ailede kendi sözünün geçmesi gerektiğine inanmaktadır: "*Söz vermişti.. Bu sözünden dönmemeliydi. Bu sözünden dönüp de şu adamcağızı bu hallere sokmamalıydı. Ne olurdu yani. Oğlu söz dinleyebilirdi. Biraz daha dayansaydı. Biraz daha sıksaydı dişini. Deseydi ki' Sen benim oğlumsan. Ve ben de senin babansam. Bu böyle olmalı. Olacak!' Bu 'olacak'ı sert, üstüne basa basa söyleseydi; 'Ben Abdürrezzak'ım. Benim dediğim olur bu evde.'* (Sepetçioğlu, 2006: 33)

Abdürrezzak Efendi'nin yaşadığı bu oğluna söz geçirememe sıkıntısı, 1956 yılında "Türk Sanatı"nda yayımlanan "Ölü Suratlı Toprak" isimli hikâyede de karşımıza çıkar. Abdürrezzak Efendi'nin istediği kızla evlenmek istemeyen oğul, düşüncelerini bir mektupla babasına açıklar: "*Oğlu, ben o kızla evlenemem babacığım, diye yazıyordu. Ben... Halt etmişsin dedi içinden. Sen kiminle evleneceğini ne bilirsin piç! Ben babanım. Ben ne dersem o olur. Oğlu da öyle yazıyordu. Sen benim babamsın diyordu. Bilirim, sen ne dersen o olur. Tabiî dedi Abdürrezzak Efendi. Ben senin babanım. Ben ne dersem o olur. Fakat oğlu başka şeyler de yazıyordu. Mademki diyordu. Ben evleneceğim; bu benim istikbalim demektir. Sen –Allah geçinden versin- her zaman bizim yanımızda olmazsın ki... Olamazsın ki.*" (Sepetçioğlu, Nisan 1956: 12)

Aile yapısı değişmiştir. Kültürümüzde bulunan ve atalarımızdan miras kalan görenek değişmeye yüz tutmuştur. Eskiden, bir gencin kiminle evleneceğine aile karar verirken, zaman geçmiş, şartlar değişmiş ve kişiler sevip görerek evlenmeye başlamışlardır. Kültürümüzdeki bu değişimin, Abdürrezzak Efendi de farkındadır: "*Ona, babası sen şunu şöyle yapacaksın dese de yapmasaydı bakalım eskiden. Öldürürdü. Asardı. Keserdi babası. Hele bir gün... Babası evin orta direğine bağlayıp kamçıladığı gün... Bir şey de yapmamıştı. Yok baba demişti öyle değil de şöyle.*

Vay bunu söyleyen sen misin? Demişti babası da. Ve evin orta direğine sarmıştı. Abdürrezzak Efendi sırtında kamçıların acısını hissetti. Kıpkırmızı oldu. Köpürdü." (Sepetçioğlu, 1956: 13)

Kültür ve bilincin yavaş yavaş değişmesiyle, artık çocuklar aile fertlerine karşı kendilerini rahatça savunabilmektedirler. Ancak, eski kültürde bunun çok mümkün olmadığı bu tip eserlerden anlaşılabilmektedir.

Zaman içerisinde, çeşitli sebepler dolayısıyla aile yapımızda pek çok bozulma görülür. Sepetçioğlu, kültürümüzdeki bu bozulmayı da hikâyelerinde işleme gereği duyar. Gençlerin, yaşlılara hürmet etmediği ve onları gereksiz görmeye başladığı bir dönem gelmiştir. Pek çok genç, yaşlı nine ve dedesinden rahatsız olmaktadır. Onların ölümü, gençler için bir kurtuluştur. Eski aile yapımızda, evde hasta da olsa bir yaşlının bulunuyor olması bir nimet bilinir ve gençler ona göre tavır alırlardı. Ancak, modernleşen dünyamızdaki gençlerin bir kısmının hali tam tersidir. Yaşlılardan kurtulmak için elinden geleni ardına koymayan insanlar da mevcuttur. İşte bu insanlardan biri "Abdürrezzak Efendi"de karşımıza çıkar. "Z'den Sonra" isimli hikâyenin başkişisi, seksen beş yaşındaki babaannesini öldürür: "*Beyninde bir oda.- Penceresiz, uykulu ve duvarları simsiyah dumandan bir oda- uyuyan bir palto ve bir ceket, 36 saat ve bir hasta kadın vardı. Hareketsizdi. Burnunda bir yere nefes takılıyor ve orada hırıldıyordu. 85 yaşında bir kadının eziyet çekmesi! Bundan kurtulmalı. Bu kadını bundan kurtarmalı. Yani Z'de bitmeli her şey. Kadın kurtulmazsa, A'ya dönüş olur. Halbuki A'ya dönülemez. Bu imkânsızdır. Ve o genç. Yirmi iki yaşında. K'da. K'dan sonra L gelecek. M gelecek. N gelecek. K'dan sonra çok var daha. Fakat A'ya dönmek mümkün mü?*" (Sepetçioğlu, 2006: 68)

Aklınca babaannesini öldürmekle ona iyilik yapacağını düşünen torun, aynı zamanda kendisinin genç olmasını da bu işe bir bahane olarak görür. Ona göre, kendisi sadece bir vasıtadır: "*O bir vasıtaydı. Vasıtalığını yapmalıydı. En iyisi buydu. Kimsenin hakkı yoktu bir vücuda eziyet çektirmeğe. Dahiliyeci 'Kurtulmaz' demişti. Askeri doktor: 'Vücut yaşlı!' Sonra bir kenara çekmiş onu: 'En iyisi hastayı kendi haline bırakın...' demişti. 24 saat sonra...' Hangi 24 saat sonra. Tam 36 saattir uyuyamamıştı. 24 saat? Tamam. Doktor şahitlik edebilir. Birden içeri girdi. Palto ve ceket kendi uykularında. Oda uyanır gibi oldu. Ve hasta kımıldadı. Haifif, belirsiz bir kımıldama. Fakat hakkı yok. 85 yaşında olması, hasta olması, bir kemik ve bir kumaş yığını olması ve nihayet acı çekmesi insan olmaması demek değildir. Z kendi kendine bitmeli. Fakat Z biterken K'nın ne mecburiyeti var bu kadar sıkıntıyı çekmeğe?*" (Sepetçioğlu, 2006: 70)

Kendini, babaannesine bakmaya mecbur görmeyen torun, en sonunda elini kadının boynuna götürür ve sıkar.

Sepetçioğlu'nun hikâyelerinde, babaannesini öldüren toruna rastlayabildiğimiz gibi, çocuğunu terk eden anne ile de karşılaşabiliyoruz. Bu durum da zaman içerisinde kültürümüzdeki aile yapısının ne kadar bozulduğunun bir göstergesidir. "Abdürrezzak Efendi" isimli kitapta yer alan "Yaşar" adlı hikâyede, bu aile yapısı şöyle yansıtılır: "*Adı Yaşar idi. Adanalı değildi. Babası, bir yaşındayken ölmüştü. Anası, yukarılardan, Toroslar'ı gösteriyordu, pamuğa inerdi her mevsim. Birinde çıkmadı yukarıya; başka yerden, Mersin'den mi Antalya'nın bir köylüğünden mi nerden gelen bir herife kaçtı. Yaşar'ı orada bıraktı.*"(Sepetçioğlu, 2006: 81)

Sepetçioğlu'nun "Menevşeler Ölmemeli" isimli kitabında yer alan "Tanrılar Arasında" adlı hikâyede ise yine, aile yapımızdaki bozulmayı gösteren bilgiler mevcuttur. Anadolu'daki şehirlerden birinde, kocası çalışmak için başka yere giden bir kadının yaşadıklarının anlatıldığı hikâyede, aile yapısındaki bozulma gözler önüne serilir. Kadın, kocası hayattayken ve şehirde çalışmakta iken, kendisine alıcı gözle bakan bir adamla uğraşır ve ondan hep uzak kalmayı başarır. Ancak, kadının kocası bir gün ölür. Çocuklarıyla ve kaynanasıyla aç\ perişan halde olan kadın, biraz olsun karnını doyurmak için, adamın isteğini yerine getirir. Adamın evine giden kadın, diğer taraftan da vicdan azabı çekmektedir: "*İlk defa güldü. Hâlâ birbirine vuran dişleriyle ve hâlâ bütün odayı doldurmakta olan o iki ateş parçası gözleriyle güldü ve ağır ağır, gözlerindeki o iki ateş parçası konuşuyormuş gibi ağır ağır 'Ne ondan ne ötekinden korkuyorum' dedi. 'Benim korkum bambaşka.' Bütün bedenimi saran bir elektrik akımı ile sarsılarak haykırdım: 'Kimden? Söyle kimden korkuyorsun.' Gözlerindeki o iki ateş parçası iri kütleler halinde odaya düştü. 'Tanrı'dan! Dedi. 'Tanrı benim' diye bağırdım. Silahları göstererek ilave etim: 'Tanrı bunlardır.' Katılırcasına güldü. Odayı dolduran alevler gülüyordu sanki. 'Sen ve bütün bunlar birer oyuncaksınız.. ben, gerçek Tanrı'dan korkuyorum. Hepimizin Tanrısından.'*" (Sepetçioğlu, 2005: 112)

Kadın, bu buluşmadan sonra bir gece yarısı meydana gelen büyük bir deprem sonucunda, çocuklarıyla beraber ölür. Sadece kaynanası hayatta kalır.

Kültürümüzde yer alan ve bize has olan aile yapısının git gide bozulduğuna dair bir başka ipucunu ise Sepetçioğlu'nun, 1964'te "Su" dergisinde yayımladığı "Ceviz Ağacı" hikâyesinden alıyoruz. Kız kardeşlerine mirastan az pay vermek isteyen erkek kardeşler, bu uğurda onu hapsetmekten geri durmazlar. Bir kadının, mal uğruna kardeşleri tarafından hapsedildiğini gördüğümüz hikâyede, aile yapımızdaki değişimi de anlamak mümkün olacaktır: "*'Annem' dedi. 'Bir zamanlar bu şehrin eşrafının kızıymış. Kardeşleri hapis etmişler...' 'Hapis mi etmişler?..' diye sordum. Bir kadının kardeşleri tarafından hapis edilmiş olmasına inanmak istemedim. O aldırmadı bile. 'Medenî Kanunun yeni çıktığı zamanlarda eski kanuna göre mal vermek istemiş dayılarım, annem de razı olmamış' dedi. 'Daha o zaman evli değilmiş annem dayılarımın yanındaymış; onlar da bir odaya kapatmışlar kadıncağızı, ekmek de vermemişler. Odada bol soğan varmış, o soğanlardan yemiş zavallı ölmemek için, derisi pul pul soyulmuş. Bak!..*"(Sepetçioğlu, 1964: 21)

Kadının derisi, bu aile dramı yüzünden rengini kaybetmiştir.

VII- İNANIŞLAR

Halk kültüründe yer alan çeşitli inanışlar, Sepetçioğlu'nun hikâyelerinde karşımıza çıkar. Özellikle, birtakım belirtilerden yola çıkarak geleceğe dair tahminlerde bulunup, bunlara inanmak, halk arasında hayli yaygındır. Bu durumu örnekleyen bir hikâye ise "Abdürrezzak Efendi" isimli kitapta karşımıza çıkar. "Merdivenin Birinci Basamağı" isimli hikâyede, toprağın sararmasının nasıl sonuçlara yol açacağı şöyle dile getirilir: "*O yaz çok fena geçmiş. Toprak bir tuhaf olmuş. Toprak bir ölü suratı gibi sararmış. Yağmursuzluktan. Çatlamış. Yarık yarık olmuş. Toprağın ölü suratı gibi sararmasını sen bilmezsin. Nerden bileceksin. O zaman ben de bilmezdim. Yirmi sene evvelinden bilirmiş anam toprağı. Toprak ölü suratı gibi sarardı mı ağaçların yeşili de gider gayrı. Yumulur yapraklar. Topak topak kırmızı olur. Babam oturmuş ağaçların dibinde ağlamış. Ağlamış ya... Koskoca adam, saçına sakalına aldırmadan bir çocuk gibi ağlamış.*" (Sepetçioğlu, 2006: 43)

İnanışlarla ilgili bir başka hikâyeye ise "Türk Sanatı" dergisinin 1954 Şubat sayısında rastlıyoruz. "Uçan Daire" isimli hikâyede, gökyüzünde görünen garip cismin ne olduğu konusunda halk tartışma halindedir. Kimi gökyüzündekinin ay, kimi uçan daire, kimi Hz. İsa olduğunu söyler ve buna inanır. Hikâyenin anlatıcısı ise gökyüzünde hiçbir şey göremez: "*Göremediğim için utandım. 'Peki ama' dedim bu mavilik içinde olan bütün beyaz şeylerin görünmesi lâzım. Bak işte güneş görünüyor.. tayyareleri de görüyoruz geçtikçe. Fakat bu sizin gösterdiğiniz görünmüyor. Demek böyle bir şey yok gökyüzünde.. Hem neymiş bu? Gördüğünüz şeyin adı neymiş? 'Uçan dayre' dediler. Küçük bir çocuk 'Uçan dayre ağbi' dedi. Çocuk sözünü bitirene kadar ihtiyar bir adam daha uçan daireyi görmüştü. 'Var kardeşim' dedi. 'Gökyüzünde bir şey var. Güneşin sol tarafında.. Sol tarafında ama bu uçan dayre falan değil. Bu ay be! Ayın geceden kalan hali' Bir başka boyacı 'Ulan moruk' dedi. 'Senin bu ay dediğin de ne oluyor yani. Ay geceden kalmaz babalık.. rakı kalır rakı! Şöyle yarım şişe rakı gördün mü sabahları.. işte o geceden kalmıştır.' Bu söze güldüler. Boyacı cesaret aldı. 'Bu İsa olmasın be!' dedi 'Hazret-i İsa olmasın? Hani göğe çıkmıştı ya? Şöyle bir görünmek istemiştir evlatçıklarına.*" (Sepetçioğlu, 1954: 13)

Kimi insanlar ise kişilerin suratlarına bakarak geçmişini anlamaya çalışırlar. Ancak, bunu yaparken bazı insanüstü varlıklara veya evliyalara dayanarak bir sonuca varmak için uğraşırlar. Bu tip inanışların da olduğunu bize, Sepetçioğlu'nun 1964'te "Su" dergisinde yayımlanan "Ceviz Ağacı" hikâyesi gösterir: "*İlk bakışta şu çok inanmış kimselerin ikide bir söyledikleri iyi saatte olsunlara uğramış veya kötü bir iş yapmış da cezası, erenler eliyle verilmiş insanlara benziyordu. Yüzüz, çiçek hastalığı geçirmiş olmalı, delik-deşikti. Alt dudağı mıknatısın iki ayrı ucu gibi birbirlerini çekmişti. Saçları ya yoktu ya da çok seyrekti; belli bir rengi yoktu.*" (Sepetçioğlu, 1964: 20)

Halk, kendi içinde kötü suratlı birini gördüğü zaman onun bir insanüstü güç tarafından cezalandırılmış olduğuna inanmaktadır.

VIII- EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Sepetçioğlu'nun hikâyelerinde, kültürümüzde eşler arasındaki ilişkilerin nasıl olduğuna dair bilgiler de bulmak mümkündür. Eşler arasında yaşanan kimi olumsuzluklar, tatsızlıklara neden olmaktadır. Bu olumsuzlukların nedenleri arasında, eşlerden birinin kendi durumunu ve konumunu, bir başka ailenin ferdinin hâliyle karşılaştırması olarak gösterilebilir. Karşılaştırma sonucunda kendi hâlini aşağıda gören eş, bu durumdan yakınmaya başlar ve

genellikle de aile içinde tartışmalar bu şekilde doğar. Böyle bir karşılaştırmaya "Abdürrezzak Efendi" isimli kitapta yer alan "Siyah Topraklar" adlı hikâyede rastlıyoruz: "*Celile Hanım ilk defa konuştur: 'Fakat kalaycının karısı niçin tarlaya gitmiyor? Her gün boyalı.. her gün düzgünlü.' Sonra bunu söylediğine pişman oldu. Abdürrezzak Efendi duymamazlığa geldi.*" (Sepetçioğlu, 2006: 53)

Hikâyelerde, kimi zaman bu şekilde evin hanımı huzursuzluk çıkarıp, bey susarken, kimi zaman da üzen taraf erkek olabilmektedir. Hanımını üzüp, onun ellerini titreten ve evden gitmesine neden olan bir beyin davranışları, eşyalar tarafından da tepki görmüştür. "Menevşeler Ölmemeli" isimli kitapta yer alan "Aldatış" adlı hikâyede bu duruma şöyle yer verilir: "*Odanın soluk alıp soluk verişini dinledi. Ve o anda bir ses, cam gibi, sert, çatlak bir ses suratına bir şamar acısıyla indi. 'Ben bardağım' diyordu. 'Sen istesen de istemesen de ben bardağım. Camdan yapıldım, yani camım. İçimde kum var, kum! Beni yapan ustanın eli kesildi.' Sesler devam etti: 'Ben çayım.. Ben zeytin çekirdeği.. Ben ekmek kırıntısı!' Dışarıya çıksa bütün bir masanın ayaklanmış olarak karşısına çıkacağını sezdi. 'Beni biraz önce bir kadın tuttu' Bardağın, onun içtiği çay bardağının sesi hepsini bastırıyordu. Ve biraz daha suçlandırıcı konuşuyordu: ' Kadını üzmenin, beni tutan elleri titretmenin hesabını verecek misin?*" (Sepetçioğlu, 2005: 14-15)

Geçim sıkıntısı ise eşler arasındaki ilişkileri törpüleyen ve huzursuzluk yaratan önemli bir sebeptir. Geçim sıkıntısının yol açtığı imkânsızlıklara değinilen hikâye ise "Sonbahar Sabahında İki Kuruş"tur. 1955 yılında "Türk Sanatı"nda yayımlanan hikâyede, evin hanımı kültürümüzde önemli bir yer işgal eden "gün" düzenleyecektir. Gününde misafirlerine karşı mahcup olmamak içinse pasta börek yapması gerekir. Bu tip yiyeceklerin yapımı için şeker ihtiyacı doğar ve hanım, eşini evden uğurlarken "Akşama şeker de getir." der. Ancak, evin beyinin cebinde yalnız iki kuruş vardır. Hanımın ise bundan haberi yoktur. Bu cümlenin beyde yarattığı tesir, hikâyede şöyle verilmiştir: "*'Akşama şeker de getir!' Tuu Allah belânı vermesin herif. Cebinde iki kuruşun var. Utan be. Utan iki kuruşun var. İki kuruş! Sarı, beş para etmez iki kuruş. 'Akşama şeker de getir!' Kolay. Demesi kolay karı. Senin cebinde de iki kuruş olsa! Sen de erkek olsan bir saatçik. Ha! Olsan bir saatçik erkek. Cebinde iki kuruşun olsa. İki tane sarı kuruşun. Ve dışarda nemli, nemrud bir sonbahar sabahı olsa. Firavun bir sonbahar sabahı.*" (Sepetçioğlu, 1955: 17)

Böylelikle, kültürümüzde geçimden sorumlu olarak görülen erkek bireyin de dramı hikâyede yansıtılmış olur.

IX- MESLEKLER

Sepetçioğlu'nun hikâyelerinde çeşitli meslekler edinmiş kişilerle de karşılaşmak mümkündür. Mesela ayakkabı boyacılığı, bu mesleklerden biridir. "Abdürrezzak Efendi" isimli kitapta yer alan, "Hıdır" adlı hikâyede ise küçük bir boyacı çocuk anlatılır. Böylelikle, kültürümüzün bir parçası olan ayakkabı boyacılığı, hikâyeye yansımış olur: "*Küçük, cılız bir çocuktu. Sağ omzunda asılı olan sandığı kendisinden çok daha ağır görünüyor, sol koltuğunun altındaki basık boyacı iskemlesi, bu koltuğu iki yandan sağa ve sola iter gibi irileşiyordu. Loş ışıkların ve nemli Güney gecesinin içinde, çocuğu yutacakmış gibi devleşen ve canavarlaşan sandıkla boyacı iskemlesi arasında daralan, etleri kemiklere doğru sıkışan bir çocuk bedeni, bu iki duygusuz eşya arasında yaşamaya çalışıyordu.*" (Sepetçioğlu, 2006: 75-76)

"Abdürrezzak Efendi" isimli kitapta, Adana'nın sokak aşçılarıyla da karşılaşmak mümkündür. Sabahları, sokakta insanlara et dürüm yaparak ve satarak geçimini sağlayan bu aşçıların hâli, Sepetçioğlu tarafından ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiştir. Yemek kültürümüzde önemli bir yeri olmasının yanı sıra, değişik bir meslek de olan sokak aşçılığının Adana'daki durumu, "Yaşar" adlı hikâyede şöyle anlatılmıştır: "*Aşçı, dört tekerlekli gezer tezgâhın bir köşesindeki domates yığınından bir domates aldı. Elleri pisti; bıyıkları pisti; tezgâhın üstü pisti. Yarısı olmamış; birçoğunun bir yanı kocaman kara beneklerle yamru yumru domatesler pis idi. Aşçı, bu pislik içinden, aldığı domatesi kapkara olmuş bir bıçakla ikiye kesti, yarısını bırakıp öteki yarısını ince ince, usta bir çabuklukla doğradı. Bir başka köşede duran, yufka ile pide arası ince ekmeğin birini kirli tezgâha yaydı; kıyılıp daha önce hazırlanmış soğan, maydanoz ve nane karışımından bir tutam alıp ekmeğe, uzunlamasına döktü, üstüne domatesleri koydu. Önünde bir şişe duruyordu. Şişenin üstü kirli parmak izleri ve sarımsı ince bir yağla donuklaşmıştı; içi yarım doluydu, içinde, suda eritilmiş limon tuzu vardı. Şişeyi ters çevirip, delikli mantarından, domateslerin ve soğan karışımının üstüne limon tuzu suyundan serpti. Hava, sıcak mı sıcaktı. Oturanlar bile terliyordu; aşçı da terliyordu. Aşçının teri limon tuzu suyuna*

karışıyordu. Tezgâhın öte yanındaki mangaldan iki ince şiş çekti. Şişlerde, hamsi kafası iriliğinde, beyazlı siyahlı etler vardı; kızarmıştı. Etleri de, ekmekteki 'zerzavat'ın üstüne sıyırdı. Bütün bunlardan sonra ekmeği katlayıp yuvarladı; düremeç yaptı, içindekiler dökülmesin diye ikiye büktü ve bir köylü delikanlısına uzattı. 150 kuruş aldı." (Sepetçioğlu, 2006: 79-80)

Hikâyelerinde, meslek ve esnaf ahlâkına sahip olan, müşteriyi kandırmak bir yana, haksız kazanç elde etmemek için elinden geleni yapan insanlara da yer veren Sepetçioğlu, bu şekilde de kültürümüzü yansıtmıştır. "Abdürrezzak Efendi" isimli kitapta yer alan "Hacı" adlı hikâye buna örnektir. Gazete satan bir çocuk, para üstünü almak istemeyen müşteri ile karşılaşınca, parayı hevesle cebine atmak yerine, meslek ahlâkının gereği olarak, bu duruma karşı çıkar ve tepki gösterir: *"Yirmi beş kuruş benimle Hacı'nın arasında, Hacı'nın parmaklarındaydı. Ve Hacı'nın beyazlı siyahlı ceylanımsı kavruk gözleri bana dikilmişti; utanmış, ayıp bir iş yapmış, küçülmüş gibiydi. Sol yanımızda Antakya'nın o karmakarışık Şark çarşısı, o karmakarışık şark düzenbazlığı içinde ve koyu bir Arapçayla harıl harıl kaynaşıyor; sağ yanımızda yüzyıllardır tenbel ve bulanık akan Asî Nehri, yine öyle, sularını sürüklüyordu. Ve Hacı, fazladan verdiğim 25 kuruşu karşılıksız almak istemiyordu; geri uzatıyordu. Bir kekemeden daha ağır, yüklü bir vinç direnişi içinde zorlukla Türkçe konuşmağa çalışıyor ve: 'sen gazete almajak, ben almayacak baara' diyordu."*(Sepetçioğlu, 2006: 89)

Gazeteci çocukta görülen bu eşsiz meslek ahlâkı, sadece bu hikâye ile sınırlı değildir. Aynı kitapta yer alan "Ökkâş" isimli hikâyede de halı satan bir çocuk, meslek ahlâkını ortaya koyarak, müşterinin kendisine iyilik yapmasını istemez. Çocuğa göre, müşteri kendisinden halıyı, ihtiyacı olduğu için değil de yüzü tutmadığı için almaktadır. İşte, çocuk esnaf kaçakçı da olsa bu duruma karşı çıkar: *"Çayı içtim. Beğenmediğim halde bir halıyı beğenmiş görünüp, pazarlık yapmadan istediği parayı verdim. Çıkıyordum. Ökkâş durdurdu: 'Kusura kalma' dedi; 'Ben bu halıyı satmayacağım.. caydım. Al paranı.' Zorla paramı verdi. Verirken de: 'Sen bu halıyı beğenmedin' dedi; 'Bizden utandın, yüzümüze duramadın da aldın. Sana yük olmayalım."* (Sepetçioğlu, 2006: 100)

Çocuk, esasında kaçak halı satmaktadır ve Anteplidir. Her ne kadar yaptığı iş kaçak da olsa, kaçakçılıkta dahi bir ahlâka sahip olması ilgi çekicidir.

X-MISAFIR KARŞILAMA VE DAVRANMA

Kültürümüzde, misafir karşılamanın ve ağırlamanın yeri büyüktür. Bu topraklarda yaşayan insanlar, hangi milletten olurlarsa olsunlar misafirlerine karşı saygılı ve lütufkâr olmaya çalışmışlardır. Karşısındaki misafir bir başka milletten olsa dahi, ona sevgiyle yaklaşmış ve canla başla ağırlamışlardır. Sepetçioğlu'nun hikâyelerinde, misafir karşılama hakkında da bilgi bulmak mümkündür. "Abdürrezzak Efendi"de yer alan "Hacı" isimli hikâye buna örnektir. Uzaktan geldiğini ve kendisine misafir olmak isteğini söyleyen anlatıcıya karşı, Arap çocuğu Hacı'nın tavrı, misafir karşılamaya uygun biçimdedir: *"Adama bir şeyler anlattı ve dükkân sahibinin itirazını dinlemeden koşup bana geldi, elimden tuttu. 'Fad dalu...' dedi; 'Buuuyur...' 'Ama Hacı?' dedim; 'Gazeteler?...' 'O âdem satajak' dedi; 'Sen benim misafir... sen, gezdirejek Anteke'de. Seni edejek misafir ben!'"* (Sepetçioğlu, 2006: 91)

Aynı misafirperverliği "Abdürrezzak Efendi"deki "Ökkâş" isimli hikâyede de görürüz. Halı satın almak için, kaçak mal satan bir çocuğun evine giden anlatıcı, orada da kültürümüzün yansıması olan misafirperverliği bulur: *"Anası: 'Yallah!.' Dedi. Az sonra bir Suriye tepsisi üstünde, kıpkırmızı bir bardak çay ile geldi Ökkâş yanıma. Birdenbire her şey yumuşadı çevremde. Birdenbire Antep fırını bütün alevlerini söndürdü; serinledi. 'Ne zahmet Ökkâş' dedim; o, gülümsedi. 'Evimize geldin' dedi; 'Bir bardak çayımızı içmezsen...' Sustu."* (Sepetçioğlu, 2006: 99-100)

Eve gelen kişiye, en azından bir bardak çay ikram etmek gerekir. Aksi takdirde misafire karşı ayıp olur.

SONUÇ

Mustafa Necati Sepetçioğlu, yazmış olduğu hikâyelerin tamamında olmasa da hatırı sayılır bir kısmında halk kültürü unsurlarına yer vermiştir. Bunlar, kimi zaman bir cümle içine sıkışmış olabildiği gibi, uzun ve ayrıntılı tasvirlerle de karşımıza çıkabilmektedir. Yazar, halkın içinden yetişmiş ve Anadolu'da büyümüş olduğu için bu unsurları hikâyelerine rahatça yedirmiştir. Genellikle, bireyin içinde bulunduğu psikolojik şartları durum hikâyesi halinde anlatmaya çalışan yazar, yukarıda görüldüğü gibi halkımızın kültürünü de çeşitli açılardan yansıtmaya çalışmıştır. Bu yansımanın en çok görüldüğü eser ise hiç şüphesiz "Abdürrezzak Efendi"dir.

KAYNAKÇA

BAŞ, Selma, " Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Öykülerinde Nesne-İnsan İlişkisi", **Erdem**, S. 49, 2007, s. 342.

BUTTANRI, Müzeyyen, "Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Tiyatro Eserlerinde Halk Kültürü Unsurları", 38 **ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi) 10-15\09\2007 Ankara\Türkiye, Bildiriler, Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, I. Cilt, Ankara, 2008, s. 377-398.

ÇAKIR, Ömer, "Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hikâyeleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", **Erdem**, S. 49, 2007.

DEMİR, Ayşe, "Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hikâyelerinde Bir Devamlılık Unsuru Olarak Tabiat", **Mustafa Necati Sepetçioğlu**, Editör Hülya Argunşah, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2007.

DEMİR, Ayşe, "Mustafa Necati Sepetçioğlu", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C: XCVIII, S: 700, Nisan 2010.

DİZDAROĞLU, Hikmet, " İki Hikâye Kitabı [M. Necati Sepetçioğlu: Abdürrezzak Efendi; Zeyyat Selimoğlu: Kavganın Sonu ve Başı], (Kitaplar - Tenkit), **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Mayıs 1956, C: V, S: 56, s. 524-525.

GARİPER, Cafer, "Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hikâye Dünyasında Aidiyetsizlik, Bağlanma Duygusu ve İnsanın Kendisi olma Problemi", **Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Sayı 13, Ocak 2007, s. 102.

SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati, "Uçan Daire", **Türk Sanatı**, S. 20, Şubat 1954, s.13-14.

SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati, "Sonbahar Sabahında İki Kuruş", **Türk sanatı**, S. 37-38, Temmuz –Ağustos 1955, s. 17-18.

SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati, "Ölü Suratlı Toprak", **Türk Sanatı**, S. 46, Nisan 1956, s. 12-13.

SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati, "Erguvan Bahçesi", **İstanbul**, S. 10-11, Ekim-Kasım 1956; s. 31-36.

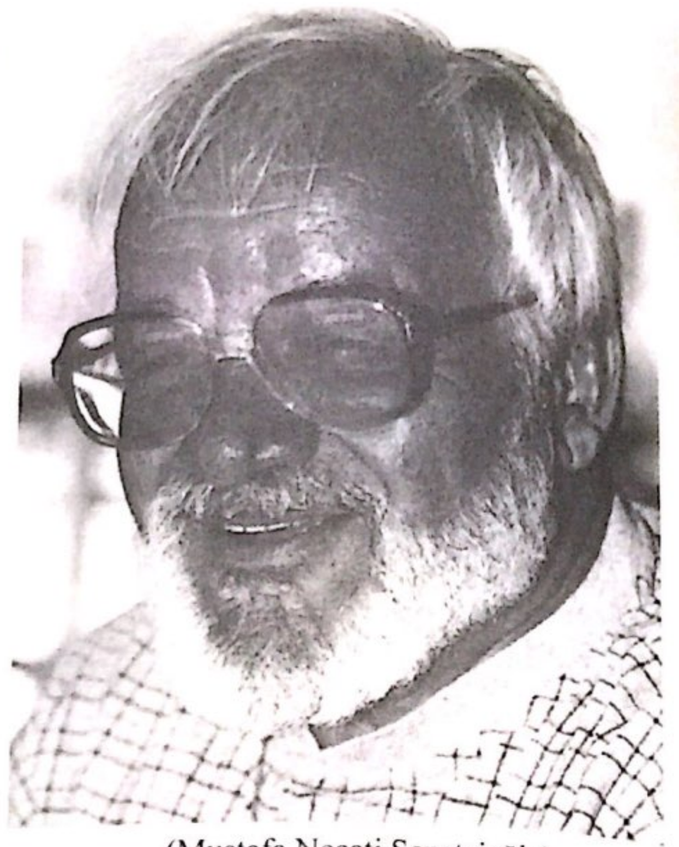
SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati, "Ceviz Ağacı", **Su Dergisi**, S. 39, Mayıs 1964, s. 20-22.

SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati, **Menevşeler Ölmemeli**, İrfan Yay., Dördüncü Baskı, İstanbul, 2005.

SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati, **Abdürrezzak Efendi**, İrfan Yay., İkinci Baskı, İstanbul, 2006.

TAT, Mehmet, **Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme**, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Dan. Selim Altıntop, Manisa, 2013.

TAT, Mehmet, "Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hikâye Türü ve Bazı Hikâyecilerimiz Hakkındaki Görüşleri", **Route Educational and Social Science Journal**, Volume 2(2), April 2015.

(Mustafa Necati Sepetçioğlu)

